

cel prepad, globok pogled v dušo roparja-morilca, kaj se v njej godi pred umorom, kaj po njem, in kako plitva je zagovorniška slava v primeri z globočinami človekove vesti. (»Omočena vest« je vsaj — dvoumno.) — Jos. Lovrenčičeva »čudežna historija po ljudskem izročilu«, »Hudič in nepošteni oštir«, nas vodi v svet pripovedek in obenem v slovensko Benečijo, kjer so zdaj naše misli. Pripovedovanje živahno, oblika nemirna, prav kakor bitje hudičevno. — Izmed Neubauerjevih liričnih pesmic nam prva najmanj ugaja; non multa, sed multum! Ostale tri so času zelo primerne. — Spis »Torpedo«, str. 28., je vzor slabe stilizacije. — Spis o vinogradih, str. 29. nsl., je v času, ko nimamo kruha, prav malo aktualen.

J. D.

Luč. I. Uredili Josip Stipančič in Stanko Deželič. — Zagreb, 1916. Tisak Kr. zem. tiskare. Cena K 3-60. Strani 230. — List »Luč«, ki je do pričetka vojske izhajal kot mesečnik, se je med vojsko spremenil v »vojne knjige« in tako predstavlja letnik 1916/17 obsežen zvezek zelo raznolične vsebine. »Luč« je glasilo hrvaškega kat. nar. dijaštva in velika večina člankov ter pesmi priča, da so tudi nje glavni sotrudniki dijak, ki jim bo pač šele bodočnost dala moško dovršenost misli in besede. Vendar pa ves zvezek razodeva, da imamo tu opraviti z resnim, globokim kulturnim stremljenjem. Značilno (in morda dobro) za te kulturne težnje je, da se ne morejo istovetiti s programom nobene izmed hrv. političnih strank, da so njih ideali še vseskozi nesnovni, da niso še nič od tega sveta, marveč onostranski. Prav tako

pomembna za to strujo je diferenciranost dela, ki se ne omejuje samo na verstvo ali umetnost ali politiko ali socialnost, temuč teži za dobrim v vsaki obliki, ter diferenciranost mišljenja kljub enakosti zadnjega cilja, kar je znamenje zdravega notranjega razvoja.

Za uvod tej knjigi je napisal škof Mahnič članek »Katol. svetovnjačstvo i svečenstvo«. Zelo informativna je razprava Petra Rogulje, »Pred zoru«, v kateri pisatelj bistro in, kolikor morem soditi, objektivno analizira posamezne kulturne težnje hrv. kat. gibanja; ta članek in zlasti »Pisma mojega druga«, ki so mu pridejana, zaslužijo, da jih berejo tudi Slovenci.

I. C.

Alojzij Res: Ob Soči. Ta 36 strani obsegajoča brošura (izšla pri Štoki v Trstu, cena 30 vin.) ni in »noče biti nič drugega, kot vtisi in občutja«, ki jih je pisatelj zbral in zapisal v dnevnik; priobčil jih je bil že prej v »Slovincu«, kjer smo jih rajši brali od drugih, mnogo slabše pisanih opisov, a jih je zdaj izdal v knjižici zato, ker je bila v njem »tiha želja, tudi na ta način nekoliko odpomoči begunski bedi«. Knjižica je pisana za čas, in če jo kdo morda tudi v bodočih dneh vzame v roko, jo bo odložil z vzdihom: *Tempi passati!* — Delce tedaj ne spada v ožji delokrog literarne kritike. Prve in zadnje strani so najboljše, jezik je po večini lep, opisi polni liričnosti, vse je pisano z neko strastvenostjo. — Naslovno sliko na rdečem ovitku je risal Fr. Tratnik.

France Bevk.

Glasba.

Koncert »Glasbene Matice«.

Koncert pod okvirjem »Glasbene Matice« sta priredila ljuba znanca čelist prof. Jure Tkalčič in pianist prof. Herman Gruss iz Zagreba. Naše, žalosti vredno, čudovito borno umetniško življenje — lažje bi človek rekel: umiranje — v Ljubljani, kjer umetniki kruha, mi laiki pa umetnosti stradamo — razlage ni treba, dovolj je, da dejstvo zabeležimo; saj bi razmer ne izpremenila, pač pa tega ali onega lahko — morda sicer upravičeno, toda brez potrebe in koristi — žalila — to pekoče hrepenenje po umetnosti je prignalo v Unionovo dvorano zopet številno umetniške, dušne hrane željno občinstvo. Težko si je sicer razlagati to svečano razpoloženje, to skoro nervozno pažnjo, to skrb, ki se je vsem udeležencem videla v njih kretanju, da jim vendar ni najmanjši drobec ne uide. Umetnika sta ta trud s svojim resnično dovršenim predavanjem sicer popolnoma upravičila, toda vendar je gotovo, da tako malo mesto — pravzaprav »dolga vas« — kot je Ljubljana, težko, težko toliko ljubiteljev te vrste glasbe: cello s klavirjem rodi, kakor jih je Matično naznanilo h koncertu privabilo. Saj še deset in petdesetkrat večja mesta z enakimi koncerti težko kdaj napolnijo dvorane, kot je Unionova.

Spored sam je bil — recimo — klasičen. Sama imena v svetovni literaturi priznanih mojstrov najrazličnejših narodov: Francoza Saint-Saëns in Le-

clair, Poljak Chopin, Rusa Čajkovskij in Davidov, Nemec Sitt, Oger Liszt in Hrvat Tkalčič sam kot skladatelj.

O obeh proizvajajočih umetnikih moremo le to reči, da se je naša sodba, ki smo jo izrekli ob njihju prvem nastopu v našem mestu, le še utrdila: oba prava umetnika, kakor zlita v harmonsko celoto. Prof. Tkalčič, mehka, sanjava slovanska duša, polna ognja pa tudi energije, ki se mestoma skoro do nervoznosti potencira. Njegov gorki, nekoliko sanjavi ton, njegovo življenje in pristnega čuvstva polno igranje smo uživali. Uživali zlasti zato, ker se zdi, da je izbral take skladbe, ki so njegovi mehki naravi bolj primerne, ki niso toliko umerjene na razkazovanje tehniških spretnosti, ampak jim je predvsem za absolutno glasbeno vrednost in globočino, dasi nečemo prezreti, da je v Saint-Saënovem koncertu v tretjem delu, zlasti pa v eni ozir. dveh, treh variacijah Čajkovskega kar mimogrede dokazal, da tudi najtežje pasaže in tehniški karseda komplicirane postope, ki jim gre po njih značaju pomen kadence, z lahkoto obvladuje. Pa če nas prav s takimi mesti pripravi, da ga občudujemo v njegovi mojstrski, rekel bi materialni usovršenosti, mu vendarle njegov instrument na elegičnih mestih najčudoviteje poje, tako da se njega globokemu pojmovanju nihče ne more odtegniti, tudi tisti ne, ki jim je po njih vzgoji te vrste glasba manj dostopna.

Prof. Gruss je v nasprotju s svojim umetniškim tovarišem miren, do skrajnosti umerjen, njegov na videz čez vse skromni, v resnici pa celo situacijo z absolutno gotovostjo obvladujoči nastop, brez poze, brez vsakršne primesi na zunaj narejenega afekta smo vdrguč še bolj občudovali kot vprvič.

Skladbe, ki sta jih mojstra proizvajala, so najrazličnejšega značaja. V Saint-Saënu smo občudovali duhovitost tega klasicistično-romantičnega Francoza, ki sta jo koncertanta nase prenesla in nam jo kongenialno podala. Lepa je bila melanholična tema pesmi (Gesangsatz), nadvse velik užitek nam je skupno igranje nudilo ob dvojni temi v tistem prekrasnem dvogovoru: cello poje svojo, klavir ga pa z lastno samostojno temo spremlja, zlasti ko začne klavir svojo spremljevalno temo variirati. — Čudovito lepa v svoji preprostosti je rokokoška tema, ki jo je Čajkovskij izbral za svoje variacije, v melodičnem, ritmičnem, harmoničnem, modulatoričnem oziru kar moč zanimive; pa še veliko bolj zanimive, če jih gledamo s stališča čustvovanja. Prva variacija (melodična) prinaša temo, florirano popolnoma v značaju dobe rokokoja; druga ritmične imitacije porazdeljuje med oba instrumenta; tretja se zaobrbe v elegično stran in iz lahne, salonsko-elegantne originalne teme z imitacijami in alteracijami preide popolnoma v čustvovanje težke ruske muzike; zlasti peta je v stilu slovenska, ki ji hroma in pa hitre pasaže kot vmesni stavki dajō kolorit z zastavami in mlaji okrašenih, s solncem ožarjenih pokrajin; šeste težišče leži v klavirju, cello jo prepleta s figurativnimi postopi; sedma (naštevam vse po spominu, zato se v številu morda motim) ima značaj »kadenca«; osma se giblje v molu in kaže posebno globokost čustvovanja, posluša se kakor odlomek najboljših ruskih, psihološko na tako nedopovedljiv način iz dušnih brezden zajemajočih pisateljev miselcev; pa se ti prihodnja takoj izprevrže v ljubko igračko, cello se v veselem, skakljajočem teku prijazno smehlja... To seveda ne veljaj za analizo, le občut je to, ki ga trenutek rodi, ki ga refleksivna zavest komaj, komaj ugo-

tovi: čutiš, toda čustvu izraza ne veš, čustvo se izraza na daleč odmika...

Izmed ostalih krajših točk naj posebej omenim Tkalčičevo: Hajdu kolo, s samosvojim življenjem, krepkimi ritmi, ki jih je jugoslovanska narodna glasba tako bogata. Kar žal je človeku, da naša slovenska narodna glasba pravzaprav nič specifično našega več nima. — Sittov intermezzo je gladka salonska, malo s sentimentalnostjo parfimirana skladba. — Davidov, sloviti čelist, kaže Obvodometu, da zna vse umetnosti najboljših čelistovskih šol: izborno je zadet v trepetajočem ritmu tisti perpetuum mobile rastočega in padajočega vodnega curka, v tisoč praškov se drobečega, pa enako dobro — rekel bi: popularno — tudi čustveno razpoloženje opazovalčevo.

Prof. Gruss se je v Chopinovem uspavajočem Nokturnu (f-mol) — kakor da pada kapljica za kapljico v enakomerno večnost — in Valčku (as-dur), kjer se vse iskri, pokazal globokega umetnika (vtis nokturna so izpopolnjevali v ozadju ropotajoči krožniki in električni zvonec), v Lisztovih Ljubavnih sanjah in njegovi Rapsodiji pa vernega, mnogostranskega interpreta. Kako postane ob ognjevitem Lisztu sam ognjevit, kako se izpod njegovih prstov izlivajo ti živi, iz gorke srčne krvi porojeni spevi!

Oba umetnika sta se za obilno priznavanje izkazala s tem, da sta nam marsikaj navrgla: Gruss Ljadova igračko: Tobačnico z muziko (Spieldose), Tkalčič pa med drugim — če nas spomin ne vara — svojo Uspavanko. Tudi za te dodatke izven programa smo bili hvaležni.¹ Fr. Kimovec.

¹ Vendar pa bi si dovolili eno skromno željo: Naj bi se najprej spored v polnem obsegu razvil, zakaj če se vmes pridodajajo točke izven sporeda, se cel koncert preveč zavleče in zadnje točke težko kdo s potrebnim zanimanjem posluša, zlasti še pri koncertih enega samega solista. Poslušalstvo se preveč utruji. Ko je vse končano, smo z veseljem pripravljani na vsakršna darila in jih bomo radi poslušali ter našemu dijaštvu, tej koncertni »ulici«, prav nič zamerili, če si koncema privoščijo nekoliko glasno »prosto zabavo«.

To in ono.

Svetčeva devetdesetletnica.

Dne 8. oktobra 1916 je praznoval g. Luka Svetec, c. kr. notar v Litiji, vitez Franc Josipovega reda, devetdesetletnico svojega rojstva. Sedanji rod pozna Svetca večinoma le kot narodnega buditelja in politika — od leta 1863. do 1895. je bil deželni poslanec; leta 1867. in 1871. je šel v državni zbor; kot poslanec in politik je skupno z Bleiweisom, Costo in Tomanom pred nastopom Mladoslavencev (do okoli l. 1870.) vodil vso slovensko javnost; dolgo časa je bil tudi podpredsednik družbe sv. Cirila in Metoda ter odbornik raznih društev. Toda preden se je posvetil politiki in delu za probujō naroda, je bil odličen slovenski novelist, pesnik in jezikoslovec, znan pod imenom Podgorski (pisateljsko ime si je nadel po rojstnem kraju Podgorje pri Kamniku, kjer se je rodil 8. oktobra 1826). Podgorski je bil rojen pesnik in novelist; on nam je pisal lepe povestice in novele (najboljše

so: »Kazen radovednosti«, Slovenija, 1848; »Vladimir in Kosara«, Sl. Bčela, 1851) davno prej, preden je nastopil Levstik s klasičnim Krpanom, v katerem je prvokrat pokazal, kako se slovenski piše. Do Trdine in Levstika je bil Svetec naš najboljši pripovednik. Tudi ni mala zasluga Podgorskega, da nam je zapel čedne lirične pesmi (v Sloveniji, 1849; v Sl. Bčeli, 1850 in 1851 itd.) pred Levstikom in Jenkom — v času, ko je Koseski omamljal slovensko javnost; njemu Koseski ni ugajal in ga ni posnemal — za Prešernove pesmi pa do tedaj, ko je priobčeval svoje prve pesmi (leta 1849. v Sloveniji), niti vedel ni, kar mi je sam zatrdil. Tedaj smo živeli pač v žalostnih razmerah! Ta dela Podgorskega pa niso znamenita samo po vsebini, ampak tudi po obliki. Z njimi je nastopil kot reformator slovenskega pravopisa, kar je bilo za razvoj naše sedanje pisave naravnost epohalnega pomena. Do Svetca smo imeli Kranjce (katerim so se pridružili tudi Primorci), Korošce, Štajerce, ki so